

strukturerad utifrån en handfull centrala teser eller påståenden. Med nödvändighet blir det också så, att var och en av de många frågor som berörs måste behandlas ganska kortfattat. Den inledande diskussionen om olika typer av vetenskapliga expeditioner under 1700-talet, spänningen mellan ekonomiska motiv och jakten efter "kuriosa", dubbelheten i intresset för såväl vardagsföremål som dyrbara rariteter och så vidare kan därför inte bli särskilt djupgående. I föremålsgenomgången blir dock de korta nedslagen, den långa raden av komprimerade miniessäer, istället en tillgång för att begripliggöra varje (grupp av) objekt och förklara vad det egentligen betyder på olika plan: för sina skapare i ett mer eller mindre avlägset förflutet, för sina insamlare i mitten av 1700-talet och för det tidiga 2000-talets läsare. Det är en fascinerande och lärorik resa, väl värd att följa till slut.

Kenneth Nyberg

Ruth Hemstad & Bjørn Arne Steine (red.), *Overgangstid: forargelse og forsoning høsten 1814*, Oslo Studies in Legal History 12 (Oslo: Akademisk Publiserings, 2016). 226 s.

1814 var et turbulent og skelsættende år i norsk historie, og tohundredårsjubilæet i 2014 blev følgelig fejret efter alle kunstens regler. Centralt stod mærkedage som 14. januar, hvor Frederik 6. afstod Norge til kongen af Sverige, og det hele kulminerede den 17. maj, dagen hvor rigsforsamlingen på Eidsvoll vedtog grundloven og derefter valgte Christian Frederik til konge. Men det standsede ikke her: en kort sommerkrig med Sverige fulgte og endte med våbenhvilen ved Moss-konventionen af 14. august, hvorefter Norge skulle være i union med Sverige, men med udstrakt selvstyre, herunder bibeholdelse af grundloven. Ved fejringen af 1814-jubilæet har begi-

venhederne frem til 14. august naturligt nok stået i centrum. Men de følgende måneder var imidlertid nok så afgørende og dramatiske: et overordentligt storting blev valgt for et gennemføre unionen med Sverige. Den 4. november vedtog det endeligt ikke blot grundlovsændringerne, man accepterede tillige Christian Frederiks abdikation og valgte Sveriges kong Carl 13. til norsk konge.

Det er denne 1814-slutfase, der bliver behandlet i bogen *Overgangstid*, hvor jubilæet altså følges til dørs. Bogen er en publicering af indlæggene ved et seminar i november 2014, der var arrangeret af Norsk Folkemuseum og Universitetet i Oslo i samarbejde med Stortinget.

Jan Eivind Myhre lægger for med et bidrag om Christiania, der i 1814 blev Norges hovedstad. Det var mest udtryk for stiafhængighed, forstår man: Christiania havde i dansketiden været anset for Norges hovedby, her residerede statholderen og her lå en række centrale institutioner. Men mange både nordmænd og besøgende udlændinge fandt dog byen primitiv og provinsiel så at sige i forhold til f.eks. Bergen. Efterhånden voksede Christiania dog med hovedstadsrollen både m.h.t. indbyggertal og fysisk bymiljø.

Christiania er også skueplads for Monica Mørchs artikel, der handler om, hvordan byens katedralskole blev gjort til Stortingets mødested. Overhovedet kunne man forestille sig, at bogen dens tilgang taget i betragtning overvejende ville være Christianiafikseret. Men det er den ikke udelukkende. Værkets længste artikel er skrevet af Bente Engelsen og handler om det nordligste Norge, Finmarken og Nordlandene og disses "fraliggenhet". Selv om disse provinser nu kom tættere på deres hovedstad end i dansketiden, så betød den fortsat lange afstand, at informationerne om både valget til Eidsvollforsamlingen og til det ekstraordinære storting først nåede frem her så sent, at man ikke kunne nå at afholde valg tids nok til at disse provinser kunne blive repræsenteret. Ind-

til jubilæet i 1914 var endda overset i norsk historiografi, at der faktisk *var blevet* afholdt valg her i 1814. Forfatteren taler (s.49) om "de religiøst pregete lokalvalgene". Det er korrekt, at kirkerne i hvert præstegæld var afstemningssteder, og præsterne valgstyrere, men dette gør vel ikke valget religiøst præget. Man benyttede sig blot af de nu en gang eksisterende lokale, administrative strukturer.

Den modsatte ende af Norge bliver behandlet af Trond Svandal i artiklen om forholdene i Smålenene, et amt, der havde været præget af kamphandlinger, og hvoraf store dele var under svensk militær besættelse. Mange fandt, at befolkningen her havde vist sig alt for imødekommende over for svenskerne, og de valgte stortingsmænd herfra var derfor genstand for mistro. Et blik udefra leverer den svenske historiker Andreas Önerfors med en analyse af den svenske politik. Han argumenterer for, at Sveriges erfaring med "konglomeratstatslighed" med Finland før 1809 og især med Svensk Pommern og Rügen gjorde det lettere for svenskerne at acceptere, at Norge fik betydelig selvbestemmelse.

Bård Frydenlund gennemgår det ekstraordinære Stortings virke med politisk kultur som tilgangsvinkel. Forholdene blev komplicerede af den uafklarede politiske situation, herunder også at repræsentanterne mødte med bundet mandat. Men selv om den politiske orden var ustabil, bestod Stortinget alligevel prøven. Og netop stortingsrepræsentanternes kombination af djærvhed og naivitet medvirkede ifølge Frydenlund til at gøre afgørende indtryk på den svenske modpart. Politisk kultur, men i et bredere forum end Stortinget er genstand for Ruth Hemstads artikel "Bersærker, værhaner og svensk smiger". De politiske konjunkturer ændrede sig fundamentalt indtil flere gange i løbet af 1814, og det kunne være svært at følge med. Bersærkerne var dem, der stædigt afviste ethvert kompromis, og som skosede dem af deres landsmænd, der efter deres mening havde været lidt vel hurtige til at vende på en taller-

ken. Endelig gik svenskerne selv på charmeoffensiv i den norske politiske offentlighed ved afholdelse af gallamiddage og baller i håb om derigennem at omstemme nordmændene – af begge køn.

De sidste fire artikler behandler alle den politiske proces i Stortinget. Det fremgår tydeligt, at stortingsmændene måtte manøvrere i et farefyldt farvand. For at sikre Norge de bedst mulige vilkår inden for unionen gjaldt det om at have noget at "handle" med. Derfor insisterede de på at udskyde accepten af Christian Frederiks abdikation og valget af Carl 13. som ny konge indtil efter at grundlovsændringerne var i hus. Fremgangsmåden var ikke ufarlig, og der var frygt for, at den kunne tirre svenskerne til at bryde våbenhvilen og genoptage krigen. Gentagelser mellem artiklerne er ikke til at undgå. Men på den anden side er det interessant at få processen belyst både overordnet set (Ola Mestad om kongespørgsmålet og Eirik Holmøyvik om forskelle mellem maj- og novembergrundloven) og gennem to af de centrale aktører (Thor Inge Rørvik om den norske chefforhandler, professor Niels Treschow og Runar Jordåen om stortingspræsident W.F.K. Christie). Holmøyvik gør i øvrigt gældende, at novembergrundloven lagde betydelig flere begrænsninger på kongens magt end majgrundloven og altså var udtryk for en øget konstitutionel radikalisme. Det skyldtes, at majgrundloven var "skræddersyet" til en konge, Christian Frederik, som man var velvilligt stemt og nærede tillid til, mens der i efteråret 1814 rådede tvivl om intentionerne hos Carl 13. og ikke mindst kronprins Carl Johan, som det derfor gjaldt om at kontrollere så vidt som muligt gennem grundlovparagraffer.

Den sene fase af 1814 bliver således belyst fra mange sider, overskueligt og i et klart og forståeligt sprog. Det er påfaldende, at Danmark glimrer ved sit fravær (også i litteraturlisten); i politisk henseende var dette land i efteråret 1814 åbenbart ude af øje. Som nævnt er bogen en udgivelse af indlæggene ved et se-

minar. Ved sådanne inviterer man ofte folk, der allerede har publiceret om relevante aspekter af emnet. Efter angivelserne på forfatterlisten at dømme er dette også tilfældet her. Der er tale om velskrevne og forstandige artikler, men så meget nyt i forhold til tidligere forskning bringer de således ikke.

Michael Bregnsbo

Hanna Hodacs, *Silk and Tea in the North: Scandinavian Trade and the Market for Asian Goods in Eighteenth-century Europe* (London: Palgrave Macmillan, 2016). 216 s.

Kanton är ytligt bekant för en historiskt intresserad läsekrets, som målet för Svenska ostindiska kompaniets vinstgivande färder under 1700-talet. Men hur många känner till att det vid samma tid låg en "modellby" i närheten av Stockholm med namnet Kanton, där hantverkare i en handfull verkstäder tillverkade silkesprodukter, strumpor, band och spetsar? Produktionen startade på 1750-talet då en fransk specialist lärde svenska yrkesmän att sköta mullbärsplanteringar med silkesmaskar som gav åtminstone en smula råsilke. Denna episod, räddad ur glömskan av Hanna Hodacs, är mer än ett löst hugskott av svenska merkantilistiska entreprenörer. Det svenska Kanton var en synnerligen obetydlig plats i jämförelse med den sjudande kinesiska metropolen med samma namn. Ändå är den ett åskådligt exempel på hur Sverige under perioden inordnade sig i globala ekonomiska strukturer och strävanden. Te och silke var *big business* och genererade diskussioner om det mindre önskvärda i att föra in lyxprodukter och möjligheterna till importsubstitution.

Hanna Hodacs, medlem av Kungliga svenska vetenskapsakademien och expert på bland annat svenska naturvetare i Linnés sekel, har tagit sig an det långväga nordisk-kinesiska

handelsutbytet och med nya ögon granskat de svenska och danska ostindiska kompaniernas verksamhet och dess följder. Ämnet är inte precis okänt för forskningen och det svenska kompaniet är väl representerat i populärvetenskapliga skildringar av Tore Frängsmyr och Herman Lindqvist. Ofta har väl kompaniets verksamhet setts som marginell i förhållande till huvudlinjerna i den svenska ekonomiska och kulturella utvecklingen under 1700-talet. Det nya med Hodacs bok är att hon söker finna kopplingarna mellan olika nivåer: den nationella svenska respektive danska, den större regionala västerländska, samt den globala. Det som på ytan ser ut som kuriosas, som Linnés förslag att ersätta kinesiskt te med hemmaodlade örter, var i själva verket en utlöpare av ett ekonomiskt tänkande med rötter i europeiska inlandsstater, kameralism. För kameralisterna gällde det att utforska de resurser som fanns på hemmaplan för att undvika beroendet av kolonier och sjöburna varor från fjärran länder. Just detta ligger bakom mycket av den naturvetenskapliga kunskapsinhämtning som Linné var ett så tydligt exempel på.

Hodacs undersökning bygger på studier i nio olika arkiv i fem länder förutom en omfattande inläsning av sekundärlitteratur. Syftet med boken är att placera in de danska och svenska kompaniernas handel med Kina i 1700-talets globala och transnationella handelsstrukturer, inte minst mot bakgrund av den ökande konsumtionen av te i Storbritannien. Författaren belyser detta i fyra detaljrika kapitel. Först sätts kompaniernas uppkomst in i ett större ekonomiskt och politiskt perspektiv. Öppnandet av direkthandel med Kina från 1730-talets början hade mycket att göra med att Ostendekompaniet i Österrikiska Nederländerna upphörde 1731 efter brittiska påtryckningar. Tyvärr makulerades det svenska ostindiska kompaniets ekonomiska papper systematiskt för att skydda investerarnas anonymitet, men det material som står till buds visar på en ansenlig aktivitet på 131 resor mellan